

Dikter med motiv från kustbygd och fjällvärld

Av Bo Nordenfors

För snart 90 år sedan kom det ut en diktsamling på Norstedts förlag. Året var 1932 och författaren var Otto Nordenfors, min pappa. Titel: "Färden mot norr". 1993 kom en nyutgåva, via Saxe Förlag, Stig Axel Eriksson. Den redovisade även ett register över dikter som Otto fick publicerade i Västerbottens-Kuriren. Titeln kanske gör att man tror att författaren bodde långt ner i landet, men så var det inte. Starten skedde i Medelpad, fortsatte till Umeå, Nysätra och Vilhelmina.

Otto var född 1898 nära Sundsvall. Platsen heter Skönsmon och ligger några kilometer från Sundsvalls centrum. Fadern, Albert Nordenfors, var då komminister i Skönsmons kapellförsamling. Modern Fanny, f. Aurén, var 34 år gammal, ett år yngre än maken. Föräldrarna hade varit förlovade nästan tio år innan de 1897 gifte sig. Skönsmon var ett utpräglat sågverkssamhälle. Otto fick inte leka med arbetarbarnen, han fick inte gå utanför grinden. Brist på lekkamrater fick Otto att utbrista: "Otto vill ha ett sviskon". Han kunde ju inte ännu säga syskon. Syskonet anlände i form av en bror, sommaren 1902. Det blev fortsatt lek innanför grinden. 1907 hade fadern fått en kyrkoherdebefattning i Nysätra, postadress Ånåset. Dags att flytta norrut! Bröderna undervisades hemma – folkskolan var inte ett alternativ. Som 12-åring tenderade Otto in i läroverket i Umeå. Som avståndet Nysätra – Umeå var långt fick Otto bli inackorderad på studieorten. Detta bekom honom inte ett dugg, tvärtom trivdes han väl.

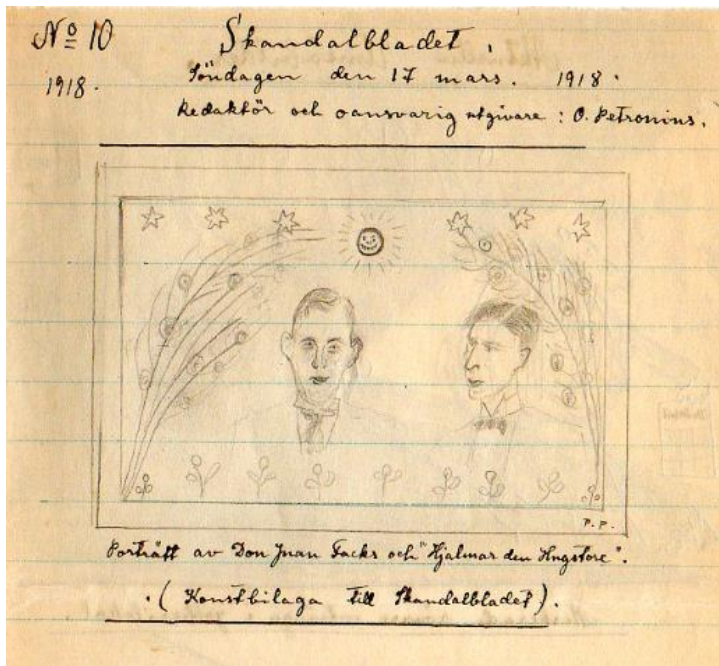

Otto fotograferad 1913.

På loven fick man komma hem. Släde vintertid, häst och vagn annars. Fadern for ibland in till Umeå och hämtade hem sonen. 1912 kom brodern också till Läroverket och de båda kom småningom att bo i skolhushåll, som förestods av Nanny, som varit piga i prästgården i Nysätra.

Otto studerade på latinlinjen, läste även grekiska. Student vårterminen 1917, brodern två år senare. 1917 vid midsommartid tillträdde fadern kyrkoherdetjänsten i Vilhelmina, Otto började läsa i Uppsala hösten detta år. Sommaren 1917 blev Ottos första bekantskap med fjällen, allt började med färd till Fatmomakke, där fadern skulle hålla helg.

Diktandet hade börjat redan under Nysätratiden och Vilhelmina-bygden kom nu att inspirera till många nya dikter. Under läroverkstiden hade Otto varit med i UGF (Umeå gymnasieförening). Där sysselsatte man sig med versmakeri, teater och mycket annat. Föreningens tidning "Getingen" gav många tillfällen till versmakeri, idag kanske många bedömer alstren som pekoral. Nå, Otto hade flera kamrater som bidrog var och en med teckningar, uppsatser och skämtsamheter.

1915 till 1919 roade Otto sig själv och framför allt sin bror med en handskriven tidning kallad "Skandalbladet", med mycket trams men även en smula allvar, Mestadels var det motiv från Nysätra, Umeå och Uppsala. Jo, det förekom diverse verser också, allt skrivet med iakttagande av klassiska versmått. Ingen fri vers! Hexameter och pentameter och mycket annat.

Många sommarlov tillbringade Otto i Vilhelmina-fjällen, där han vandrade långväga, ibland i sällskap med bland andra Elsa Samuelsson, dotter till bagaren S.

I början av 1920-talet gick vandringarna någon gång med Elsa Dahlstedt, dotter till kyrkoherden Dahlstedt, men även med två kvinnliga kusiner. Brev och foton vittnar om strapasser men även om naturupplevelser i rik mån. Man vandrade över till Norge sommaren 1923. Reportage om den färden kommer i Tjocka släkten. Otto var tidigt road av botanik och samlade växter på fjällturerna. Han anlade ett stenparti vid prästgården.

Flera dikter har motiv från Marsfjällen, som denna från juli 1922 från Fatmomakke:

Kvällsstämning

De likna mest ett minnenas museum
den gamla platsens tomma kåtastad
och lappkapellet med sin grå fasad,
som vilar efter mässornas Te deum.

Så sällsamt skön är icke helgens stämning
som denna övergivenhetens frid,
en karg idyll, till hälften vänligt blid,
till hälften tyngd av ruvande beklämning.

De gistna stugorna med skiffermurar
stå buttert hälsande i kvällens skurar,
när snabba årtag oss mot stranden föra.

Regnsorlet nynnar visor i vårt öra,
och ödsligt väser vattenorgelns dån
från mynningsforsarna i Ransarån.

Vi stiga på i någon kammarvrå
och tända stockvedsbrasans torra näver.

Nu röklå slöjor över taket stå,
där torven tätt sitt gröna täcke väver.

På dynor, stoppade med myrens strå,
den nya dagens timmar vi förbida.
Och vildmarksnattens dvala faller på,
och Äventyret vaknar vid vår sida.

Otto i Bångnäs.

Från själva kyrkbyn – Plassen – hämtades också idéer. En gammal kolportör, som Otto kallade Mörtgren, ägnades åtskilliga versrader. Mörtgren var strandfiskare och lade sällan ut på djupet. Resultatet blev några magra mörtar. Fiskandet gav förströelse och så kunde Mörtgren för ett tag ”glömma krämpor, huskors och en syndig tid för spö och krok”.

En strof ur dikten *Strandfiskaren*:

Långt ut från trygga vassruggsranden
ro ägare av båt och nät.
Du håller dig försynt till stranden,

där vattnet räcker högst till knät.
Du frestar ingen djärv manöver
i framgångsrika fångstmäns mitt.
Du tar de smulor, som bli över,
när hjältarna ha tagit sitt.

Under Uppsala-tiden fram till juni 1925 hann Otto ta en fil.kand. och även en jur.kand. Jurist skulle bli hans yrke. Första terminen i Uppsala var inte rolig, det var ensamt och Otto var på väg att ge upp och fara hem. Föräldrarna försökte trösta, men även mana på, till all lycka blev det inget avbrott i pluggandet. Julen fick Otto fira i Vilhelmina prästgård och resan gick per järnväg – spåren var färdiga och sista biten fick han åka materialtåg. Jo, invigningen skedde ju 1918, först då gick reguljära tåg.

Ottos mor gick bort våren 1920, endast 56 år gammal. Sönerna hann ta avsked. Fadern gifte 1923 om sig med sin husföreståndarinna och blev kvar som präst i Vilhelmina tills 1939. Då hade han även varit kontraktsprost från och med 1918.

Uppsala igen: Studierna gick framåt Otto kom över sin ängslan och blygsel och vågade delta i ett och annat socialt sammanhang, såsom i körsång (Allmänna Sången under Hugo Alfvén)) och fick även många kamrater på Norrlands Nation. En tid var han även med i Juvenalorden. Versmakeriet gick för högtryck och Västerbottens-Kuriren fick många bidrag, vilket resulterade i arvoden, som var välkomna bidrag till studentens skrala kassa. Ibland dröjde eller uteblev slantarna från redaktionen i Umeå. Då ordnade fadern så att verserna passerade platsredaktören i Vilhelmina, Smedberg, som i sin tur såg till att förskottera. Det hela rullade på ett bra tag. Tidskriften Västerbotten tog också in några dikter. Fadern hade två bröder i USA, en av dem fick ett par svensk-amerikanska tidningar att trycka ett och annat bidrag från Otto. Hur mottogs Ottos verser? Einar Malm, författare och konstnär, sablade ned Ottos poesi i någon Uppsala-tidning, Otto skrev ”svårmodssaker”, varpå Otto häcklade Malms verser i V-K.

Hälsan hos den unge studenten var av och till ett bekymmer. Ett magsår som startat i tonåren gjorde sig påmint då och då, plugg inför tentamina tog hårt på nerverna och grundlade mångåriga sömnbesvär. Ännu i hög ålder hade Otto återkommande mardrömmar om tentamina för professorerna.

Studiemedel från CSN var inte ”uppfunna” utan fadern lånade i Riksbanken och hade många bekymmer med att passa amorteringar och att få borgensmän. Dessa var i regel bekanta på plassen. När sönerna studerat klart drog fadern en lättnadens suck, nu slapp han hålla dem med pengar. Otto kompletterade sin juristexamen med tingsmeritering. Den gjordes vid Marks domsaga i Västergötland. Fadern kände från sin studietid en man, nu häradshövding, som tog sig an Otto. Det blev att hyra rum i Borås och allt började bra. Efter ett halvår blev Otto tvungen göra ett avbrott på grund av vad vi idag kallar utbränd-

het. Hans gamla magsår spökade, nerverna var i olag och allt tycktes vara katastrof. Såväl chefen som doktorn kommanderade sjukskrivning. En viloperiod i Vilhelmina gjorde susen och arbetet kunde återupptas. Fadern tyckte dock att vilan var lite dåligt skött, mycket tid spenderade Otto hos Jacobssons (Uddo) men även hos familjen Samuelsson. Sedan fanns det ju dansbana och Otto rände kanske ute väl ofta. Men några härliga fjällturer blev det – och idéer till nya dikter.

En av Ottos arbetskamrater i Borås bjöd in till midsommarfirande på Styrösö, där en viss flicka tjugade norrlänningen med resultat att det efter ett par år blev giftermål. Så hamnar Otto i Göteborg och får jobb på Länsstyrelsen. För att få jobbet fick den unge juristen uppvakta Göta hovrätt. Denna anställningsprocedur var allt annat än lättsam. Otto var tillsagd hur mycket han skulle buga för de höga herrarna. Helst skulle man vid avslutad intervju backa ut genom dörren, bugande.

Hustrun gillade makens dikter och via bekantas bekanta sände hon in det som skulle bli en diktsamling, till *Norstedts förlag* i Stockholm. Manus antogs 1932, efter en del rättelser och kompletteringar tryckte man upp 1,650 exemplar. Det gick bra med försäljningen. Otto uppträdde på vad vi idag kallar ”boksläpp” tillsammans med Fritiof Nilsson Piraten, som också debuterade detta år. Observera: Han kallades Piraten först senare! Offentligheten roade inte Otto ett enda dugg, så det var en pärs att marknadsföra dessa skrivelser. Nåväl, det diktades så smått på fritiden även senare, men familjeliv och stressigt arbete tog på krafterna. Otto anlätades som sångare på bekantas bröllop och förväntades hålla roliga tal på vers vid festliga tillfällen.

Otto 75-år.

Första äktenskapet slöt i skilsmässa och Otto tog anställning vid Länsstyrelsen i Kristianstad. En son f. 1932 fanns, men han flyttade efter ett år i Skåne med sin mor till Stockholm. Otto gifte om sig 1943 med min mamma, som då var 21 år yngre än sin blivande make. Pappa tyckte sig ha fått en flickhustru! Han lät bygga en liten sommarstuga, odlade sällsynta alpina växter i sitt stenparti och trivdes med den nya tillvaron. Kamraterna på Länsstyrelsen var många. Jag kom till världen 1947 och fick ha kvar pappa till 1974, då han efter långvarig sjukdom somnade in. Pappa berättade ofta om sin barndom och ungdom, ibland om sina fjällvandringar. Bilfärder på dåliga vägar var ofta återkommande minnesbilder. Slädfärder Nysätra – Umeå med övernattnings i gästgivargård var något som också etsat sig fast hos min pappa.

Fadern hade flera bilar, Otto tog körkort i Vilhelmina. Uppkörningen bestod mest av att backa runt rundeln på prästgårdstomten.

Efter pappas bortgång tog jag vara på två diktsamlingar, som hamnat i någon låda, men som fick mig att mer och mer uppskatta vad pappa präntat ned under årens lopp, i med och

i mot. Tror nog skrivarådran gått i arv hans far, min farfar. Han hade rykte om sig att hålla på svenska språkets ”rykt och ans” och var duktig på att skriva till myndigheterna.

Recensionerna över diktsamlingen 1932 var mycket positiva, någon tyckte Otto var en ny Västerbottens-skald. Men någon tyckte tvärtom att en del väl mycket härmade Erik Axel Karlfeldts poesi. Någon ekonomisk lyckträff blev det inte! Som fadern tidigt sade: ”inget att leva på, de där dikterna. Skaffa en bra utbildning, skriva vers kan du göra på fritiden”. Så sant!

1993 kom ”Färden mot norr” ut i utökad nyutgåva. Stig Axel Eriksson i Bonässund gav ut den på eget förlag och lyckades få den såld främst i Nysätra-trakten och till Nysätrabor i förskingringen. Det fanns förvisso många dikter med motiv från kustlandet. Har någon mer än Otto skrivit om *Kräkångersvägen* och en flicka som gav honom ”en blick så benägen och blank som en kopparkastrull”?

Nyutgåvan uppmärksammades i lokaltidningar och min pappa hade säkert glatt sig åt detta. Johnny Holmgren i Vilhelmina har på senare tid tonsatt några av dikterna. Ett fint minne har jag av ett möte med Johnny, då han spelade och sjöng för mig. Otto skrev på 1930-talet en ny text till en gammal folkvisa, den kom att kallas *Åkerbärsvisa* och sjöngs av en barnkör vid ett evenemang, troligen i samband med Barnens Dag, möjligen i Skellefteå. Jag återfann visan i årsskriften *Skelleftebygden 1999*. Urklippet är därifrån:

ÅKERBÄRSVISA Folkvisa från Västerbotten

På my-nens vä-ta kan-ter, där di-ker ta-gits upp, ha hand-ra ro-sen - dräg-ar ställt
upp i som-lad trupp. Du barn av flott-nens bygg-der den sy-nen är dig kår. Här
re-din di-no skär-din av rö-din å-ker - här

Otto Nordenfors

2.
Nu växa de ur mulen i landet utan natt
och samla på dess solguid en ljuv och furstlig skatt.
Tills så en dag när luften är tung av höets lukt
De fina spåda stänglar stå dignande av frukt.

3
Du går i dagar sköna och njuter helt och rikt.
Det dunkelröda bäret är intet annat likt.
Det smakar torv och ängsmark och minner om den tid
du gick bland slätterfolket i sommarlovets frid.

Ottos arkiv finns i Forskningsarkivet, Umeå Universitetsbibliotek. Boken finns till salu – titta in på Boktorget på Lappmarkens Släkt- och Bygdeforskarens hemsida: <http://lsbfvilhelmina.se/?v=f003c44deab6>

Lund i april 2021

Bo Nordenfors